

VLIEGEN IS WEGVLINDEREN

HEYDAR ALIYEV INTERNATIONAL
AIRPORT BAKOE, AZERBEIDZJAN

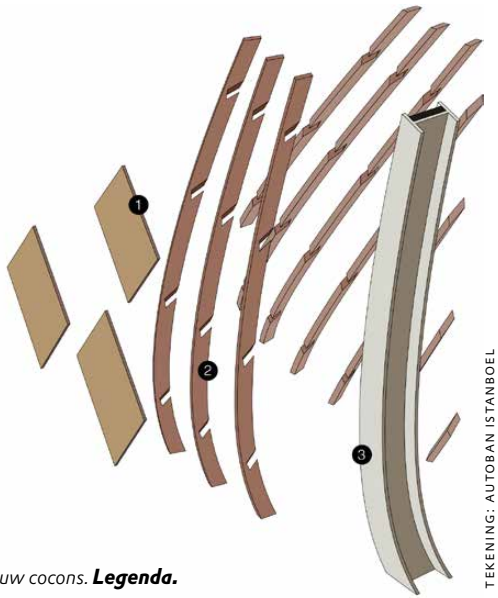

Een vliegveld is een doorgangplaats waar je je ogen zelden de kost geeft, compleet in beslag genomen als je bent door de reisbestemming die als een magneet aan je trekt. Anders is het met de nieuwe reizigersterminal in Bakoe, waar zestien grotere en kleinere houten cocons zich presenteren als aanlokkelijke verblijfplaatsen.

De dynamiek van vliegen. Het flinterdunne dak rimpelt als een reuzenmanta, de entree lijkt op een babyroggetje.

TEKENING: AUTOBAN ISTANBOEL

Opbouw cocons. **Legenda.**

1. Amerikaans wit eiken gefineerd berkentriplex.
2. Gebogen spantbeneden van abachi.
3. Staalprofiel.

De Amerikanen wit eiken finereren overlappen het tussenliggende berkentriplex en elkaar, zodat een rijk geschubd uiterlijk ontstaat.

FOTO: SERGIO GHETTI FLORENCE

Drukte van driehoeken. Zicht op de tweede verdieping met cocons.

FOTO'S: KEREM SANLIMAN ISTANBOEL

Misschien heeft het ermee te maken dat Azerbeidzjan een islamitisch land is en dat ook de architect uit een gelijkgelovig land komt: Turkije. De moslimcultuur is immers sterk decoratief gericht, omdat mens en dier niet mogen worden afgebeeld. De fantasie laat zich echter niet door religiegels knevelen: door de locatie waar staartkleurige vliegtuigen met strakgespannen vleugels aankomen en vertrekken, is de eerste associatie er één van kolossale poppen waaruit na verloop van tijd vlinders als fleurige lakens wegwapperen, en een tweede die van vogelnesten waarin voorwereldlijke gevedertes van het kaliber archaeopterix hun supereieren aan het uitbroeden zijn. Dat is dus op het indirecte randje, want toegegeven, de dieren zelf zie je niet.

Warme gastvrijheid Hoe dit ook zij, de eerste impuls van architectenbureau Autoban uit Istanboel was 'warme gastvrijheid' te scheppen. Het bureau, opgericht door Sefer Çağlar en Seyhan Özdemir, heeft sinds de oprichting in 2003 snel naam gemaakt, doordat de architecten iedere opdracht als verhalenvertellers benaderen. Dit leidt tot bijzondere ontwerpen met een heldere verhaallijn en levendige details in een grenzeloze wereld oftewel tot simpele vormen en rijke materialen in een ruimtelijke omgeving. De terminal, circa 20 km ten noordoosten van Bakoe en opgeleverd in september 2015, is royaal op tijd klaar om de sport(liefhebbers) van de allereerste Europese Spelen 2015 (12 t/m 28 juni) te ontvangen; in 23 sporten wordt er strijd geleverd op 253 onderdelen. De luchthaven is nu geschikt om jaarlijks meer dan 6 miljoen passagiers te verwelkomen, een verdubbeling van wat het was. Aldus wordt de status als mainport van de Kaukasus aanzienlijk versterkt.

Politieke probleem Azerbeidzjan ligt op de grens van Oost-Europa en West-Azië. In dit grootste en dichtstbevolkte land van de Kaukasus wonen 9,5 miljoen mensen; 85% hangt redelijk vrijzinnig de islam volgens de sjiiitische variant aan. Behalve aan de Kaspische Zee grenst het, tegen de klok in, aan Rusland, Georgië, Armenië en Iran. Hoofdstad Bakoe spreidt zich voor het oog van haar 2,1 miljoen inwoners amfitheaters geplooid uit aan de Kaspische Zee. Tientallen eilanden in dit grootste (zout)meer ter wereld behoren eveneens tot 's lands grondgebied. De geschiedenis van de Kaukasus is altijd roerig geweest. Kort na de opheffing van het sovjetrijk, waartoe het behoorde, her kreeg Azerbeidzjan z'n onafhankelijkheid (1991). Nog datzelfde jaar scheidde het grotendeels Armeens-christelijke gebiedsdeel Nogorno-Karabach zich af, evenals enkele andere regio's. Voor dit bijzonder ingewikkelde politieke probleem is nu, bijna 25 jaar later, nog geen oplossing gevonden.

Snelheid en dynamiek De vorm van de terminal is gebaseerd op het logo van Azerbaijan Airlines: een driehoek met naar binnen buigende (concave) lijnen. Bij het gebouw zijn de punten afgerond. Ook verder keert deze meetkundige figuur volop terug, in de plafonds, vloeren en cocons, tevens als zeshoeken (zes driehoeken) en ruiten (twee gespiegelde driehoeken). Door je ogen te sturen kun je talrijke kleine en grote ontdekken. Het basisontwerp van Arup is uitgewerkt door de Australische vestiging van Woods Bagot. Omdat de hoofdstad in een aardbevingsgebied ligt, zijn de complete staalconstructie en de betonnen ondergrond flexibel in elkaar gestoken om de aardbevingen adequaat te ontcrachten. Niet alleen in de holronde, zwáár overhellende buitengevels is glas toegepast, maar ook in de halftransparante, zeshoekige daklichten in het flinterdunne dak dat rimpelt als een reuzenmanta. Daardoor baden de ruimtes in het licht. Gelijkvormige lichtelementen geven 's avonds kunstzicht. Het dak wordt ondersteund door boomachtige kolommen van gebouw- en verdiepingshogelengte. De sfeer is er een van grootschalige snelheid en dynamiek in de kleuren wit, grijs en taupe. Kortere, echte bomen tinten alle openbare ruimtes groen.

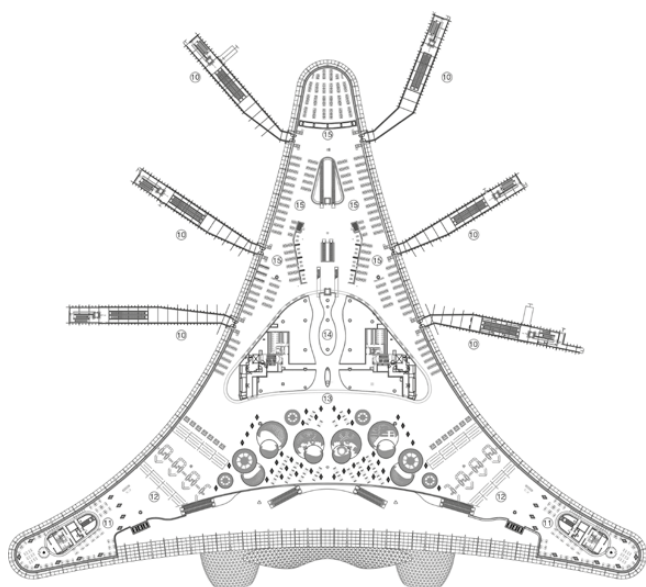
POPPEN WAARUIT VLINDERS ALS FLEURIGE LAKENS WEGWAPPEREN

Babyrogachtig overstek Het luchthavengebouw is vier verdiepingen hoog. De entree bestaat uit een samenstel van twee platte, slurfachtige sluisen met daartussen een doorgang onder een babyrogachtig overstek. Op de begane grond bevinden zich het check-ingebed, bagage-ophaalpunt en in de afgeronde hoeken de buslounge en twee zogenaamde Salam lounges voor de *happy flew* van businessclass reizigers die altijd geldvrede hebben. De eerste verdieping is ingeruimd voor een eetplein, kantoren, paspoortcontrole Aankomst en zes aankomstpiëren. De vertrekhal is gesitueerd op de tweede verdieping met paspoortcontrole Vertrek, zes vertrekpiëren, belastingvrij winkelen, in de open ruimte uitgebreide wachtruimtes bij de piëren en de sociale zone met cocons. Op de derde etage is nog een klein gebied met een entreelounge en de twee andere luxe Salam lounges. De tafels en stoelen in alle loungefaciliteiten zijn deels van massief Amerikaans wit eiken en deels van witeikengefineerd berkentriplex. Alle voorzieningen van logistiek, verwarming en ventilatie zijn gerealiseerd volgens de laatste stand van energiezuinige zaken.

Visuele visitekaartjes De opdracht aan Autoban was in het interieurontwerp rekening te houden met de Azer-

4.000 m² Amerikaans wit eikenfineer is terechtgekomen in de boogvullingen van vloerranden en relingen op de verdiepingen die de gebouw-hoge open ruimte omzomen.

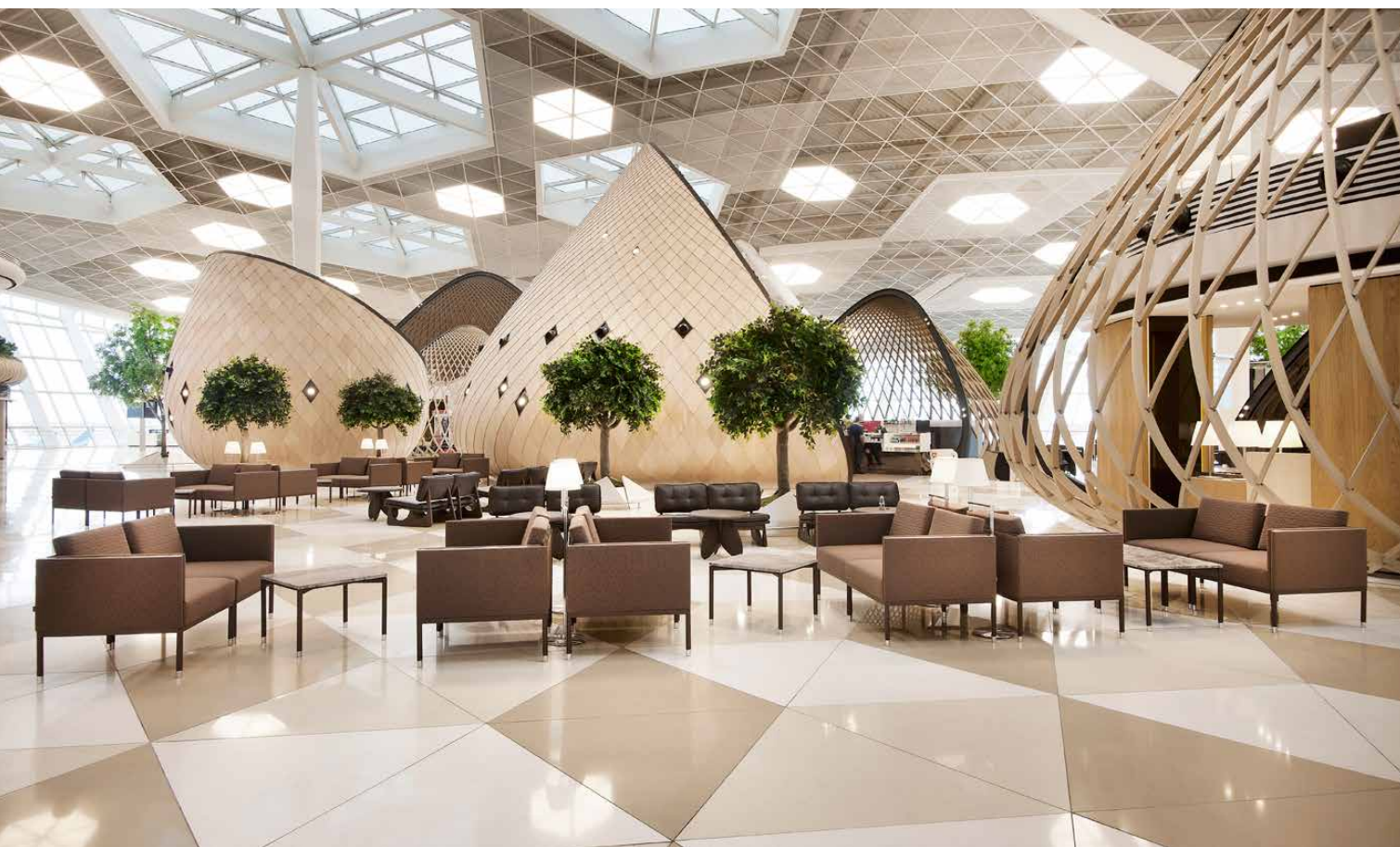

Plattegrond tweede verdieping. **Legenda.**

1. Vertrekpielen
2. Cafélounges
3. Sociale zone van cocons
4. Paspoortcontrole Afreizen
5. Belastingvrij winkelen
6. Wachruimtes

TEKENING: AUTOBAN ISTANBOEL

De cocons zitten op het snijpunt van architectuur en kunst en creëren een tegelijk aantrekkelijk en intrigerend landschap binnen het enorme luchthavengebouw.

beidzjaanse cultuur, wat ertoe leidde dat de aankleding een menselijke inslag kreeg. Niet de snelle afhandeling en doorstroming waren eerste prioriteit, maar de huiselijkheid en gerieflijkheid voor de luchtreizigers. En dat moest zich vertalen in een moderne hedendag van traditioneel ontwerp. Welbeschouwd zijn luchthavens altijd visuele visitekaartjes, omdat daar het eerste contact met een land wordt gelegd. Niettemin munt dit soort locaties overal ter wereld uit in een technische uniformiteit van afstandelijke sterilität en van onpersoonlijke stemmen die uit luidsprekers echoën. Autoban wilde dat per se doorbreken, al kostte het heel wat toeristische overredingskracht om alle meewerkende partijen te overtuigen. Op basis van Autobans narratieve ontwerpfilosofie was het niet anders dan logisch om niet-anonieme vormen en materialen in de abstracte context van het luchthavengebouw te plaatsen.

Nieuwe vliegveldervaring De interieurelementen in FSC-gecertificeerd hout, steen en textiel en de bijbehorende lichtschema's geven zo een aparte, contrasterende draai aan de standaard luchthaventypologie. Synthetische materialen als plastic waren uit den boze. Hout was voor de cocons het meest geëigend. Architect Sefer Çağlar: 'Luchthavens verpletteren passagiers met hun schaal en technische aanblik. Daarom viel de keuze op hout, niet alleen om de warme tactiliteit en het comfortabele thuisgevoel dat het geeft, maar ook om de passagiers een geheel nieuwe vliegveldervaring te bieden. Bovendien was het door de innovatieve productiemethodes een op-en-top praktisch materiaal voor de terminal.' De cocons zitten op het snijpunt van architectuur en kunst en creëren een tegelijk aantrekkelijk en intrigerend landschap binnen het enorme luchthavengebouw.

Veertig afmetingen Er zijn in totaal zestien cocons zorgvuldig in de ruimte van de tweede verdieping geordend, elf massieve en vijf met open structuur, volgens vijf basistypes. Reikend van 6,2 tot 10,5 m hoog, hebben ze alle een andere vorm (schelp, ton, bol) en invulling, zoals twee cafés, champagne en kaviaar-bar, theehuis, kinderspeelplaats, spa- en schoonheidssalon, muziek-en-boekenwinkel, internetzaak, check-in en bagagestalling. De stalen constructies zijn voorzien van gebogen abachi stij-

len (0,5-14 m lang) die diagonaal in elkaar kepen en zo de ronding ruitgewijs overlappen. Daarop zijn vervolgens berkentriplex panelen, van dezelfde ruitvorm en tweezijdig gefineerd met Amerikaans wit eiken, geschroefd. Het mat gebeitste hout heeft een mooie, rustige kleur die van wit via geelbruin naar middelbruin verloopt. In totaal is 6.000 m² van dit fineer gebruikt; nog eens 4.000 m² is terechtgekomen in de boogvullingen van vloerranden en relingen op de verdiepingen die de gebouwhoge open ruimte omzomen. Voor het idee, de grootste cocon is bekleed met 2.050 van deze sandwichpanelen in veertig verschillende afmetingen. Gemiddeld bedragen deze 12 x 19 en 54 x 92 cm. Alle panelen zijn 22 mm dik.

Microarchitectuur De elementen zijn geprefabriceerd in Ankara onder supervisie van enkele professoren Constructie aan de Middle East Technical University (METU) aldaar; zij berekenden de statische balans van de panelen. Bij de productie van al die ingewikkelde, steeds andere panelen werden niet alleen vaklui ingeschakeld, maar ook cnc-machines en lasersnijders. Aannemer MAPA Construction Company bouwde eerst een testmodel op volledige schaal. Architect Seyhan Özdemir: 'We hebben de microarchitectuur van cocons en andere interieurcomponenten in het grotere geheel doorgevoerd om één krachtig vloeiende eenheid te krijgen. Wij geloven dat architectuur en interieurontwerp een naadloze samenhang moeten vertonen.' Dit en de hoge esthetische waarde leiden tot het meest gehoorde commentaar: je waant je helemaal niet op een luchthaven. En daarmee heeft Autoban haar bestemming bereikt. •

HANS DE GROOT

CO₂-VOETAFDruk

In het project is onder andere 8,7 m³ Amerikaans wit eikenfineer en 211 m³ berkentriplex toegepast. Dit betekent een CO₂-vastlegging van **180.000 kg**. Het compenseert de uitlaatgassen van een middenklassenauto over **1.200.000 km**, of het jaarlijkse elektragebruik van **199 huishoudens**.

Locatie: AZ1109, Khazan Baku, Azerbeidzjan (*airport.az*) **Opdrachtgever:** Azerbaijan Airlines Baku (*azal.az*)
Basisontwerp: Arup (*arup.com*) **Ontwerp:** Woods Bagot Perth (*woodsbagot.com*) **Interieurontwerp:** Autoban Istanboel (*autoban212.com*) **Constructeur:** Buro Happold Engineering Dubai/Londen (*burohappold.com*) **Aannemer:** MAPA Construction Company Ankara (*mng.com.tr*) **Dak:** Okyanus Grup Istanbul (*okyanus-group.com*) **Leverancier Amerikaans wit eiken timmerwerk:** YOPA Ankara (*yopamobilya.com*) **Bebouwd oppervlak:** 65.000 m² **Bouwperiode:** Juni 2012 - september 2014 **Bouwkosten:** N.b.